

Støvring Højskole – sådan begyndte det ...

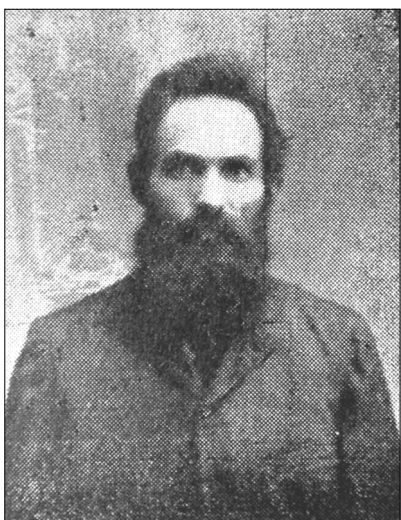
Støvring Højskole lukkede under nogen turbulens i 2009. At der i 1885 blev oprettet højskole i den dengang meget lille stationsby Støvring var et sammentræf af tilfældigheder og nogle få viljestærke menneskers mangeårige målrettede arbejde med udgangspunkt i Grundtvigs tanker om kristendom og folkeoplysning.

Lærer Jens Mosbæk

En af foregangsmændene i den grundtvigianske bevægelse var lærer Jens Mosbæk, der var lærer ved skolen i Støvring fra 1861 til 1885. Han var grundtvigianer om en hals og var som sådan aktiv i mange sammenhænge, først og fremmest som arrangør af møder, dels sang- og oplæsningsaftener, dels møder hvor bevægelsens tanker blev udbredt af udefrakommende talere, fx Peder Larsen Skræppenborg fra Kolding.

*Jens Mosbæks søn Ludvig Mosbæk blev den ene af de to mennesker, der kom til at stå som drivkræfter bag Støvring Højskoles oprettelse i 1885. Han kom som ung på Sønderholm højskole, hvor Frederik Nygaard var forstander. Om Ludvig Mosbæk skrev **Anders Bobjerg**, én af højskolens første lærere mange år efter:*

Ludvig Mosbæk

Ludvig Mosbæk

Ludvig Mosbæk lærte som ungt menneske gartneriet, og han var knap 20 år gammel, da han var på Sønderholm højskole. Kun få år efter begyndte han at drive planteskole i Støvring, og han tog nu tillige fat for at lede oplysning i højskolens ånd ind blandt menneskene i sin hjemby.

Gennem sin opvækst havde han fået sans for åndeligt liv, og kærlighed til folkelig og politisk frihed udviklede sig kraftigt hos ham gennem ungdomsårene, der faldt i halvfjerdsernes rigt bevægede tid. Han siger, at det var en af hans ungdomsdrømme at se Støvring i forreste række på kulturens, på livets og lysets veje.

Han samlede de unge og arbejdede for skyttesagens og gymnastikkens fremme. Da han dannede sit eget hjem, blev det samlingsstedet for ungdommen, og alvor og gammen kunne her godt sammen. Han havde en del lærlinge og andre unge mennesker i sin store planteskolebedrift. Dem ville han gerne være noget mere for end arbejdsgiver. Der blev holdt møder, både kristelige, folkelige og politiske. Ludvig Mosbæk løste sognebånd til valgmenighedspræst Teilmann i Bering, som kom og talte i Støvring. Andre præster, som senere jævnlig kom, var Repsdorph, Aalborg, Jakob Holm, Vadum, og August Kristensen.

Det politiske tog nok hovedparten af de flestes interesser. Men Christen Berg var høvdingen, der kaldtes til samling om, og derfor kvalte politikken ikke det åndelige liv. Der var god, naturlig forbindelse mellem de forskellige sider af åndslivet, som rørte sig, og kampen for frihedstankernes udvikling var ikke ensidig. Ludvig Mosbæk kastede sig ind i kampen med

ungdommeligt mod, med varme og kraft. Hans ældre gode ven Madsen-Mygdal kom ikke sjældent og hjalp ham, og i firsernes kampår blev Støvring midtpunktet for det folkelig-politiske oplysnings- og frigørelsesarbejde i Himmerland. Rundt om er der mange, som med glæde mindes hine dage. Der var forårsfriskhed med fejende vinde over dem. Hvor mange eller få af Støvrings beboere, der var med i det, som således til forskellige tider levedes i byen, ved jeg ikke, heller ikke hvor nær det førte nogen af dem til højskolen. Men en del tog, som sagt, vel imod den, da den kom. At Ludvig Mosbæk satte særlig pris på at få en højskole begyndt i Støvring var ganske naturligt. Fra sit eget liv kendte han højskolearbejdets store betydning, og han så dets rige frugter i folkelivet. Dertil kom hans tanke om at hjælpe sine havebrugselever til delagtighed i det bedste, en højskole kunde byde. Og han ville gerne vise, at højskoleelever kunde få godt udbytte af at komme havebrugt på nært hold. Han satte selv havebruget højt som en kilde til glæde såvel som til gavn, og i "Højskolebladet" havde han tidligere opfordret de danske højskoler til at vække elevernes sans for havebrug og plantning, særlig ved at hver skole opelskede en veldreven og prydelig have. Han mente, at havebruget var for alle, rige og fattige, kvinder og mænd. At opelske en have hørte for ham med til at danne et hjem. Det var ikke noget vanskeligt fagligt, han ønskede skulle bydes de unge på højskolerne, men en hjælp til at skabe hygge og skønhed om hjemmene så vel som i dem. Det var også tillige hans tro, at han kunne byde elever ved en højskole denne hjælp samtidig med, at højskolen blev noget for havebrugseleverne. Derfor greb han lejligheden, da Kristian Østergård kom for at tale med ham om en mulig højskole i Bælum, til at få tanken virkeliggjort i Støvring.

De to mænd blev enige om planen. Østergård skulle være højskolens forstander, og Mosbæk skulle være forstander for en havebrugsafdeling, som knyttedes til højskolen. Trods små kår og trods velmente advarsler mod det forvovne "at begynde højskole i Støvring", fulgte de ideens fane og lagde trøstig ud. I "Højskolebladet" gjorde de rede for deres plan, så alle kunne skønne, hvad de ville. Desværre blev samarbejdet mellem dem kun meget kort. Så vidt jeg har kunnet se, var grunden dertil ikke uenighed om tanker og ideer eller om planen, de havde lagt. Den må søges i den store forskel i deres naturer. De måtte arbejde hver på sin måde og kunde ikke gå i spænd sammen.

Stine og Kristian Østergård – højskolens første forstanderpar

Kristian Østergård

*Den anden person, der var hovedmanden bag Støvring Højskoles oprettelse, var **Kristian Østergård** (1855 – 1931), der blev højskolens første forstander i årene fra grundlæggelsen i 1885 til 1892. Han har skrevet flere gange, i 1911 og 1926, om hvordan han huskede oprettelsen og driften af højskolen i de første år. Nedenstående er redaktionens sammenskrivning af de to beretninger, der fint supplerer hinanden. Disse bar titlen "Hvorledes jeg kom til at grundlægge Støvring Højskole".*

I året 1879 fik Ludvig Schrøder, forstander på Askov højskole, mig til at rejse til Amerika for at hjælpe Olav Kirkeberg at få en dansk folkehøjskole begyndt i Elk Horn, Iowa. Jeg lovede ham at blive der tre år, men det blev nær syv, inden jeg i 1885 kom hjem fra Amerika. Da havde H. J. Pedersen og jeg fået en højskole begyndt i Michigan.

Da jeg i foråret 1885 forlod min lærerplads ved Ashland Højskole i Michigan, Nordamerika, var det for at blive i Danmark, når jeg kom der. Jeg var hjemsyg. Jeg var kommen alt for ung af sted over til Amerika til, at jeg kunne slippe mit fædreland for stedse. Det havde heller

aldrig været min hensigt at blive i Amerika, men kun efter Ludvig Schrøders opfordring at hjælpe til at få begyndt en højskolevirksomhed derovre, da ingen af de ældre lærere, han havde henvendt sig til, ville rejse derover. Jeg havde lovet Schrøder at blive derovre i tre år, og nu havde jeg været der i syv år. Jeg havde været med til at grundlægge to danske folkehøjskoler derovre i stedet for én. Altså for så vidt kunne jeg nu nok tage hjemlov. Forstanderen for Ashland højskole, Pastor H. J. Pedersen, ville have haft mig til blot at gøre en rejse til Danmark og så komme tilbage igen til efteråret, og han tilbød mig halvdelen af min sommerløn, om jeg ville gøre dette, men Danmark var nu mit mål. Der troede jeg, at jeg skulle gøre min manddomsgerning. Jeg ville blive hjemme.

Ligesom jeg i 1878 var rejst ud fra Askov højskole til Amerika, således var det også det første sted, jeg med min hustru og vore to små børn søgte til igen, og vi fik en hjertelig modtagelse der, men det meste af sommeren tilbragte jeg ellers hos mine svigerforældre på Møen, mens jeg forgæves søgte at få plads ved en eller anden højskole. Det var jo en kritisk tid for højskolerne den gang, mere end jeg endnu ret vidste. Da jeg ikke kunne få plads ved nogen skole trods syv års virksomhed i en tilsvarende gerning i Amerika, bestemte jeg mig til at prøve på egen hånd. Ved et besøg på Falster traf jeg sammen med den nys afsatte præst Henning Jensen, der fortalte, at han havde haft opfordring til at blive højskoleforstander i Bælum ved Aalborg, hvor man ville indrette en gammel herredsfogedbolig til folkehøjskole. Han mente, at det var et sted, jeg kunne tage fat.

Da jeg kort tid efter besøgte præsten Frederik Nygård i Sønder Næså på Fyn og ønskede at få hans råd, sagde han til mig omtrent som så: ”Jeg har jo selv i nogle år været forstander for en højskole deroppe i Himmerland (Sønderholm), og i Støvring ved Aalborg bor en af mine elever fra den tid. Det er gartner Ludvig Mosbæk. Rejs til ham først, og er der noget ved det i Bælum, så ved han nok besked om det”. Jeg rejste, og samme aften ved sengetid var jeg hos Ludvig Mosbæk i Støvring og fortalte ham, hvad jeg var kommen efter. ”Lad os sove på det”, sagde han efter en kort samtale. Det gjorde vi, men da vi næste dag atter skulle drøfte spørgsmålet om at se på forholdene i Bælum, sagde han, at han mente, Støvring var et meget bedre sted at begynde en højskole. Her var vi ved en jernbanestation midt i Himmerland, og flere andre gode ting var her. Var det ikke verdens midtpunkt, så burde det i alt fald blive det. Han havde en stor frøhandel, og han havde en del havebrugselever, som trængte til undervisning. Jeg kunne foreløbig få indrettet skolelokale i hans store frølager og begynde der i den tilstundende vinter. Så kunne jeg bygge højskole næste sommer.

Så vidt jeg husker, blev der sammenkaldt et råd af landsbyens ledende mænd, inden jeg endelig tog beslutningen om at begynde i Støvring. Nok er det: Jeg tog den beslutning. Noget for ungdommelig resolut, synes jeg nu. Hvorfor søgte jeg ikke et sted, hvor befolkningen ville bringe et offer for at få skolen? Jeg havde selv så få penge, at det nok kunne behøves, om skolen havde fået et godt tilskud af egnens befolkning fra først af. Her kom jeg og ville bygge skole efter en enkelt mands tilskyndelse, hvor ingen havde haft bud efter mig. Jeg kom, som om jeg selv havde været vel beslået med penge, og dog var alt, hvad jeg ejede, 3000 kroner.

Men jeg havde flere mangler. Mit syv års ophold i Amerika havde gjort, at jeg stod lidt fremmed i de hjemlige forhold. Og optaget som jeg var af min begyndende forfattervirksomhed kunne jeg ikke engang med hele min kraft sætte mig ind i forholdene og tilpasse mig efter dem. Min skribentvirksomhed gjorde mig indadvendt og indesluttet, lidet skikket til at tale med folk og få samarbejde med dem. Det bedste, jeg havde, var nok en god vilje til at udrette noget og en barnlig tro på, at havde Gud en gerning til mig, så ville han nok sørge for, at jeg fik føden så længe. I øvrigt sagde jeg mig selv en gang imellem, at det, jeg her forsøgte på, var forvovent, men skulle det bryde for mig, så måtte jeg gå tilbage til Amerika.

I begyndelsen af november åbnedes skolen – med én elev! Pastor Repsdorph i Aalborg og Pastor Holm i Vadum var begge indbudt som talere, men ingen af dem ville i disse vanskelige tider og under så lidet lovende forhold være med til at åbne skolen. Siden, da jeg fik bygningen rejst, og skolen kom i god gænge, var de mig begge til stor hjælp og talte ofte der, hvorfor jeg er dem begge megen tak skyldig.

Stine og Kristian Østergård med et elevhold 1888

Skolens første vinter (1885-86) var ikke tilfredsstillende. Eleverne boede hos Ludvig Mosbæks, og i hans bygning (nuværende Mosbæksalle 12, red.) var skolelokalet, mens jeg og min familie selv boede i et lejet hus ved kroen. Men 1. april 1886 gravede jeg selv det første spadestik i grunden, hvor højskolen skulle bygges, og 4. juli blev skolen indviet.

Der blev ikke nogen pige-skole den første sommer, men dels sad jeg og skrev, og dels

rejste jeg og holdt foredrag. Jeg havde ingen indtægt af skolen, det vil sige: Ingen løn for mit eget arbejde, og det var kun lidet, mine medhjælpere fik. Med pennen måtte jeg tjene nogle få hundrede kroner årlig for ikke at gå for dybt i gæld. Mine medhjælpere den første vinter var, foruden Ludvig Mosbæk, havebrugskandidat Tværmoes og kommunelærer Bitsch-Lavridsen.

Den anden vinter var det havebrugskandidat J. J. Mortensen-Barrit, mens Bitsch-Lavridsen også da velvilligt hjalp til i sin fritid. Der var få elever og få lærere, men nu havde vi dog vort eget hus og kunne samle eleverne ved vort eget bord, så det hele gik meget bedre. I sommeren 1887 fik vi nogle få unge piger at undervise, og til vinteren 1887-88 fik jeg en god fast medhjælper i Anders Bobjerg, der blev hos mig resten af den tid, jeg var i Danmark, og fulgte med mig, da jeg atter rejste til Amerika i 1892.

Lærer Bitsch-Lavridsen og hustru

Men skulle jeg i øvrigt skrive noget om de syv års arbejde, som mine medhjælpere og jeg lagde til grund for den højskolevirksomhed, der siden er øvet i Støvring, da måtte jeg have mere tid og ro til det, end jeg har i disse travle dage.

Her kan jeg kun sige: Det var en ringe begyndelse, men dog en begyndelse til det, der er Støvring Højskole i dag. Min tak til dem, der hjalp mig! Fik de ikke stort anden løn end takken, så fik jeg heller ikke.

Jeg måtte gennem alle de syv år hovedsagelig tjene min egen løn i fritiden ved de bøger, jeg udgav, og de bladartikler, jeg skrev.

Pastor Repsdorph fra Aalborg og senere hans efterfølger pastor Clausen var en stor støtte for os, der ville høre de grundtvigske præsters forkyndelse af evangeliet. Sjældnere, men dog ret ofte, kom pastor August Christensen fra Taars og nogle andre. Og i Trængstrup forsamlingshus samledes vi med flere til pastor Søren Anker-Møllers møder.

En stor gæld havde jeg fra den tid, jeg byggede skolen, og den blev ikke mindre i årenes løb. Men sært var det ikke. Thi det var ugunstige tider, og jeg selv var alt for umoden til at styre en skude i så stormfulde dage. Højskolerne var jo næsten alle sammen på det sorte bræt hos den daværende regering, og var jeg end politisk uskyldig, så var min nabo og medforstander i det første år Ludvig Mosbæk des mere bemærket som radikal venstremand. Regeringen ville derfor ikke anerkende skolen, så den fik hverken regeringsunderstøttelse eller de elever, der havde understøttelse. Derfor måtte vi arbejde med tab og med færre elever, end vi ellers kunne have haft.

I lang tid vidste jeg ikke, hvorfor skolen ikke kunne blive anerkendt af regeringen. Jeg havde søgt om det, men fået nej, og sidste gang med den tilføjelse, at her ved må det have sit forblivende. Jeg kunne spare mig al ulejlighed med at sende flere ansøgninger. Jeg rådførte mig da med folketingsmand Frede Bojsen og forstander Andersen, Rødkilde. De rådede mig til at skrive privat til dr. Steenstrup, som den gang endnu var regeringens tilsynsmand ved højskolerne. Det gjorde jeg gerne. Jeg havde besøgt ham en gang i anledning af et lille skrift af mig om ”Danske Arbejdere i Amerika”, som udkom blandt ”Skrifterne for Folkeoplysnings Fremme”. Han havde da gjort indtryk på mig af at være en meget god og retsindig mand. Jeg skrev til ham og modtog følgende svar, dateret Rahbeks Alle Nr. 15, København V, 5. Maj 1887:

Hr. Forstander Kr. Østergård!

I Anledning af Deres Brev for nogle Dage siden vil jeg ikke unnlade at meddele Dem, at efter min Opfattelse er Grunden til, at Deres Højskole ikke er bleven optagen på Ministeriets Liste, alene at søge i den Forbindelse, der er mellem Deres Skole og så Forstander Mosbæk. Det første År, De sammen med Mosbæk søgte om Anerkendelse af Højskolen i Støvring, er det formentlig de modtagne Beretninger om Mosbæks agitatoriske Virksomhed, som har forhindret Skolens Anerkendelse, og så længe der er Forbindelse mellem Skolen og Mosbæk, kan der næppe ventes noget forandret Resultat, idet mindste ikke så længe den nuværende politiske Spænding står på. Jeg mener altså, at Planen for Højskolen ikke lægger Hindringer i Vejen for Skolens Optagelse på Ministeriets Liste. En anden Sag er det, at Havebrugselever, som ikke deltager i de almindelige Højskolefag, ikke vil kunne blive betragtede som Højskoleelever og ikke vil kunne blive understøttede som sådanne.

Ærbødigst

M. Steenstrup.

Der lå altså hunden begravet! Ludvig Mosbæk var egnens mest radikale politiske fører, og hans navn havde været med mit på ansøgningen fra først af. I det væsentligste delte jeg politisk anskuelse med ham, men jeg deltog ikke meget i det politiske liv.

Da jeg modtog dette brev, var forbindelsen med Ludvig Mosbæk og havebrugsskolen allerede ophævet. Jeg fik provstens og et par gårdmænds attest på, at det var sket, og da dr. Steenstrup havde set denne attest, rådede han mig til at sende den med en fornyet ansøgning til regeringen. Det gjorde jeg, og nu blev skolen anerkendt – på papiret! Men denne understøttelse, som skolen kunne tilkomme, udeblev fremdeles. Den første og sidste pengesum fik jeg, da jeg

allerede var kommet til Amerika! Uretten gjorde mig harmfuld og trodsig, og jeg skjulte ikke, at jeg var lige så meget imod den provisoriske regering som Mosbæk og mine andre naboer. Da Christen Berg var indbudt til at tale i Støvring, lod jeg fællesspisning blive afholdt i min skolestue. Jeg hilste i min bordtale Christen Berg som ”Kongen på Bogø”, hvad han jo dels rosende, dels spottende var blevet kaldt, og jeg udtalte det ønske, at han måtte få Danmark til at blomstre op på lignende måde, som jeg ved et besøg på Bogø havde set denne lille øs blomstring under hans ledelse.

Højskolen benyttede forsamlingshuset ved større arrangementer – her er det dog en større privat fest, der afholdes 1916 i forsamlingshuset

At sligt blev refereret til regeringens blade er der ingen grund til at tvivle på, og jeg handlede derfor ikke ”klogt”. Mulig var min uskrømtede tilslutning til Bergs parti en årsag til, at Støvring Højskole ikke fik den understøttelse, som den tilkom. Mulig blev alt, hvad Ludvig Mosbæk og vore andre naboer og venner foretog sig i politisk retning, brugt til at vække mistillid til skolen. Da vi siden skulle til at bygge forsamlingshus, fordi min skolestue blev for lille til de møder, der blev holdt, blev det første møde derom holdt en søndag eftermiddag,

efter at pastor Clausen fra Aalborg havde prædikeret i skolestuen. Bagefter fortalte direktør Elmquist mig, at dette blev refereret til et højreblad i Århus, som om pastor Clausen var i Støvring for at agitere for et bergsk og grundtvigsk forsamlingshus! Hvilket naturligvis var løgn og blev gendrevet af pastor Clausen selv.

Selvom forbindelsen mellem højskolen og Ludvig Mosbæk var hævet, skete der ikke noget i forhold til den på ny indsendte ansøgning. Dog ved jeg ikke nu længere, hvorledes det er gået til, for det er næsten et år senere, nemlig 30. marts 1888, at jeg har skrevet følgende i min dagbog:

Jeg har sendt Ansøgning til Amtsrådet om Understøttelse og en Skrivelse til Dr. Steenstrup om Optagelse på Ministeriets Liste - med Attest for Skilsmissen mellem L. Mosbæk og mig. Provsten havde lovet mig at komme her, men kom ikke. Anbefaler dog nok alligevel.

Lidt mismod var der ved at liste sig over mig somme tider på grund af de økonomiske Vanskeligheder. Dagen før jeg skrev ovenstående linier, har jeg i Dagbogen skrevet følgende:

*Det skulle været Vår. Men Sneen ligger endnu så knugende og kold og tung.
Der skulle været Blomster. Men jeg kigger forgæves efter Spiren frisk og ung.
Der skulle været Fuglesang derude, men ak, jeg hører bare Stormen tude,
mens sukkende den stryger over jord, hvor Sneen hersker, og hvor intet gror.
Der skulle været Sang og frodig Grøde, som Vidne om et Vårliv i mit Bryst.
Men Sangen er forstummet, alt er øde, og Sindet er ej mere ungt og lyst.*

*Som våde Fugle mine Tanker flagre dødstrætte over Livets øde Agre.
Livsvarme savner jeg - o, denne Sne! - Lidt mere Solskin, så måske - måske.. !*

I almindelighed var jeg dog endnu ved godt mod, bare jeg kunne klare terminerne. Men en gang måtte jeg sælge en halvt færdig fortælling til bladet "Ugens Nyheder" for at få penge til terminen, og at lade noget gå i trykken, mens det endnu er i sit første rå udkast. Det er en fejl, som en forfatter siden kommer til at lide for.

Endelig sidst i maj 1888 blev min ansøgning til regeringen bevilget, men det var også på højtid, for ved den da forestående terminstid måtte jeg låne penge til at betale renter med, og regeringens understøttelse var jo ikke modtaget, fordi den var lovet.

Stine Østergårds gravsten på Buderup kirkegård

At få oprettet en brugsforening, at få bygget et forsamlingshus osv. var opgaver, der lå nær og måtte gennemføres som udenværker om højskolens arbejde. At udgive bøger og skrive en mængde bladartikler det var ikke alene en åndelig nødvendighed for mig, men lige så fuldt en pekuniær. Men alt dette ved siden af skolearbejdet voldte, at jeg blev overanstrengt i årenes løb. Jeg fik nervøse trækninger i panden og omkring øjnene, og min hukommelse svigtede. Ofte når jeg begyndte en sætning, kunne jeg ikke huske at fuldføre den. Mens andre gjorde rejser og vandt friske kræfter, måtte jeg skrive og altid skrive for at få en indtægt af 600 – 800 kroner årlig. Dette kunne jeg ikke blive ved med. Og i vinteren 1891 – 92 talte min hustru og jeg for alvor om at vende tilbage til Amerika, hvor vi vidste, der ville være brug for os og bedre økonomiske kår. Hun kom dog ikke med der over. Efter nytår blev hun syg. Det var influenza, der til sidst gik over til en heftig lungebetændelse, der endte hendes liv den 13. marts 1892. Hendes mange venner med Anders Bobjerg i spidsen rejste en mindesten over hendes grav, men selv uden mindsten ville hendes minde længe blive bevaret blandt dem, der kendte hende. Stenen indviedes på Buderup kirkegård den 11. april 1892.

Kristian Østergård på sine ældre dage

Hvorledes skolen blev overtaget af andre, det må andre fortælle om. Jeg skal kun notere, at jeg afhændede den uden at eje noget og uden at skylde noget. Men et knæk havde jeg fået, så jeg sent forvandt det. Ved min hustrus død, tabet af skolen og opbruddet fra vort fædreland gik jeg i en sindstilstand, der vekslede mellem dybt mismod og overstadig lyst til at tage et tag i tilværelsen endnu en gang.

Sammen med mine seks børn og vor trofaste pige Kristine Hansen, der siden blev min hustru, samt Anders Bobjerg og hans forlovede Kristiane Mosbæk, afrejste jeg den 12. april 1892 til Amerika, og denne gang var det for at blive her.

Jeg takker Gud, at jeg fik en gerning herovre, som kan helt ud optage mig og glæde mig.